

▶ การพัฒนาครูสังคมศึกษาใน ฐานะนวัตกรการจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ในยุคดิจิทัล

Development of History Teachers

as Innovators for History Learning

 Management in Digital Age ◀

การพัฒนาครูสังคมศึกษาในฐานะนวัตกรการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ในยุคดิจิทัล

Development of History Teachers as Innovators for History
Learning Management in Digital Age

ISBN 978-616-586-356-8

ราคา 200 บาท

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2564

จำนวน 200 เล่ม

ผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนิกร หงส์พนัส

ศิลปกรรม

อาทิตยา บัวแสง

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับเพิ่มเติม) พ.ศ. 2558

ห้ามลอกเลียนแบบหรือคัดลอกส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้

ยกเว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้เขียน

จัดพิมพ์โดย

รัชนิกร หงส์พนัส

14/22 หมู่บ้านสววยริมธาร 2 ถนนทวีวัฒนา-กาญจนาภิเษก แขวงทวีวัฒนา

เขตทวีวัฒนา กทม. 10730

โทร. 02 2227039 โทรสาร 02 2256858

hogphanut@yahoo.com

พิมพ์ที่

บริษัท พรณิพริ้นตังเซ็นเตอร์ จำกัด

แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 โทร. 089-182-1672

การพัฒนาครูสังคมศึกษาในฐานะนวัตกร
การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในยุคดิจิทัล

Development of History Teachers
as Innovators for History Learning Management in Digital Age

คำนำ

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี อันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองโลก การเปลี่ยนแปลงนี้มีผลทำให้ประเทศต่าง ๆ ในโลกต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และมีความเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น โลกที่เคยกว้างใหญ่ ดินแดนแต่ละประเทศที่อยู่ห่างไกลกัน สามารถติดต่อกันได้ภายในเวลาเสี้ยววินาทีประดุจเป็นหมู่บ้านเดียวกัน (Global Village) ภูเขาและทะเลซึ่งเป็นพรมแดนธรรมชาติที่เคยเป็นอุปสรรคในการติดต่อไปมาหาสู่ ดูเหมือนเลือนหายไปจนกลายเป็นโลกไร้พรมแดน โดยเฉพาะในยุคปกติใหม่ (New Normal) หรือในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) ที่ผูกติดกับยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ซึ่งทำให้โลกรวมเป็นหนึ่งเดียว ผู้ที่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลง และปรับตัวอย่างชาญฉลาดก็จะสามารถฟันตัวจากวิกฤติได้อย่างรวดเร็ว

หนังสือ

“การพัฒนาครูสังคมศึกษาในฐานะนวัตกรการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในยุคดิจิทัล” (Development of History Teachers as Innovators for History Learning Management in Digital Age) เล่มนี้ มีแนวคิดที่จะพัฒนาครูสังคมศึกษาที่จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ให้มีศักยภาพและเพิ่มบทบาทการเป็นนวัตกรการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในยุคดิจิทัล โดยประกอบด้วยรายละเอียดเนื้อหาดังต่อไปนี้

ในบทที่ 1 ผู้เขียนได้นำเสนอสภาพและปัญหาของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษา โดยวิเคราะห์จากภาพรวมของธรรมชาติและเป้าหมายของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และขยาย

ความการวิเคราะห์สภาพและปัญหาของการจัดการเรียนรู้ในสาระประวัติศาสตร์ ทั้งด้านการใช้หลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านสื่อการจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตลอดจนนำเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาในแต่ละด้าน เพื่อเป็นแนวทางให้ครูประจำการและเป็นการเตรียมความพร้อมให้ครูก่อนประจำการอีกด้วย

บทที่ 2 เป็นการสังเคราะห์งานวิจัย เรื่อง “การพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์คุณลักษณะครูประวัติศาสตร์ในศตวรรษที่ 21” ด้วยการตั้งคำถามว่าคุณลักษณะของครูประวัติศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 น่าจะมีตัวชี้วัดและเกณฑ์อะไรบ้างที่จะช่วยประเมินว่าครูสังคมศึกษาที่จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ต้องมีคุณลักษณะอย่างไร ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมนำเสนอแนวคิด แนวทาง และมุมมองของผู้เขียนและจากการรับฟังความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ทั่วประเทศจำนวน 3,250 คน

สืบเนื่องจากผลการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านการใช้เทคโนโลยีในบทที่ 2 ที่ชี้ให้เห็นว่า “ครูสังคมศึกษาที่จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์จะต้องมีความสามารถเลือกใช้สื่อเทคโนโลยีและใช้ได้หลากหลายในการสืบค้นข้อมูล รวบรวมข้อมูล นำเสนอข้อมูลทางประวัติศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพและให้เกิดประสิทธิผลแก่นักเรียน อีกทั้งสร้างนวัตกรรมทางประวัติศาสตร์อย่างชาญฉลาด”

ในบทที่ 3 นี้ผู้เขียนได้นำเสนอแนวคิด 2 ส่วน คือ

- 1) แนวคิดทฤษฎีในการสร้างนวัตกรรมเชิงปรัชญาประวัติศาสตร์
- 2) แนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนกระบวนทัศน์เดิมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์มาสู่กระบวนทัศน์ใหม่ทางด้านเทคโนโลยีในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อสร้างนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้การออกแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ด้วยนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ตามแนวคิด Technological Pedagogical Knowledge (TPACK) ซึ่งเป็นแนวคิดหนึ่งที่น่าความรู้ และวิธีการจัดการเรียนรู้มาบูรณาการเข้ากับเทคโนโลยีเพื่อให้ครูใช้ในการจัดการเรียนรู้ แนวคิดดังกล่าวข้างต้นมีส่วนสำคัญในการสร้างนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในยุคดิจิทัล

ในบทที่ 4 ผู้เขียนได้นำเสนอนวัตกรรมสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่ครูสังคมศึกษาที่จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ได้จัดทำขึ้นในรายวิชา 2722318 กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สำหรับครู ที่ผู้เขียนได้จัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิดในบทที่ 3 นวัตกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์นี้สะท้อนศักยภาพการเป็นนวัตกรการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่ลงมือปฏิบัติจริงในการสร้างสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ด้วยเทคโนโลยีโลกเสมือนจริงหรือความเป็นจริงเสมือน

บทสุดท้าย เป็นการนำเสนอการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และภาวะคุกคาม (Threats) อันเป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ช่วยให้เข้าใจความท้าทายของครูสังคมศึกษาที่จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ในการพัฒนาตนเพื่อเป็นนวัตกรการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในยุคดิจิทัล นอกจากนี้ ผู้เขียนยังนำเสนอกลยุทธ์ให้ครูสังคมศึกษาที่จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ได้นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเพื่อเป็นนวัตกรการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในยุคดิจิทัลด้วย

หนังสือ “การพัฒนาครูสังคมศึกษาในฐานะนวัตกรการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในยุคดิจิทัล” (Development of History Teachers as Innovators for History Learning Management in Digital Age) ได้รับการพิจารณาประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสังคมศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา ซึ่งยังความซาบซึ้งในความกรุณาที่ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านมีต่อผู้เขียน

ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. จินตวิทย์ คล้ายสังข์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลชัย กุลตวนิช ที่ให้ความอนุเคราะห์พิจารณาภาพรวมเกี่ยวกับรายละเอียดเนื้อหาทางด้านเทคโนโลยีการศึกษา

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภการ สิริไพศาล รองศาสตราจารย์ ดร.ชรินทร์ มั่งคั่ง และรองศาสตราจารย์ อมรา รอดดารา เป็นอย่างสูง ที่ให้ความอนุเคราะห์พิจารณารายละเอียดเนื้อหาทางการสอนสังคมศึกษาและสาระประวัติศาสตร์

เหนือสิ่งอื่นใด ขอกราบขอบพระคุณและรำลึกถึงพระคุณของคุณพ่อคุณแม่
ที่คอยดูแล เลี้ยงดู และให้โอกาสทางการศึกษา รวมถึงขอบคุณน้อง ๆ คู่สมรส
ลูกชาย ที่คอยให้กำลังใจและสนับสนุนให้ผู้เขียนทำงานนี้จนสำเร็จ

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะช่วยพัฒนาครูสังคมศึกษาที่
จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ให้เป็นนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์
ผู้สร้างผลผลิตนวัตกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ซึ่งเกิดจากการบูรณาการความรู้
วิธีการสอน และเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้าด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพ อันนำไปสู่การ
เรียนรู้ประวัติศาสตร์ในยุคดิจิทัลที่มีความหมายต่อผู้เรียน

รัชนิกร หงส์พนัส

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1	1
• บทนำ.....	1
• ทำไมต้องเรียนรู้ประวัติศาสตร์.....	10
• สภาพและปัญหาของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษา.....	28
• สรุปท้ายบท.....	50
บทที่ 2	52
• บทนำ.....	52
• คุณลักษณะครูประวัติศาสตร์ในศตวรรษที่ 21.....	57
• เกณฑ์คุณลักษณะครูประวัติศาสตร์ในศตวรรษที่ 21.....	57
• แนวคิดการพัฒนาคุณลักษณะครูประวัติศาสตร์ในศตวรรษที่ 21.....	57
• แนวทางการพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์คุณลักษณะ ครูประวัติศาสตร์จากงานวิจัยสู่การปฏิบัติ	62
• สรุปท้ายบท.....	69
บทที่ 3	70
• บทนำ.....	70
• แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐานในการสร้างนวัตกรรม เชิงปรัชญาประวัติศาสตร์.....	74
• กระบวนทัศน์ใหม่ในการสร้างนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในยุคดิจิทัล	88
• ความหมายของนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์	89
• ความหมายของยุคดิจิทัล.....	90
• การใช้กรอบแนวคิด TPACK กับการเป็นนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์	93
• สรุปท้ายบท.....	103
บทที่ 4	106
• บทนำ.....	106

● แนวคิดการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในการจัดการเรียนรู้: เทคโนโลยีโลกเสมือนจริง.....	108
● ประเภทของเทคโนโลยีโลกเสมือนจริง.....	109
● นวัตกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์: สื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โลกเสมือนจริง Virtual Reality (VR).....	111
● เทคโนโลยีความเป็นจริงเสมือน: ความหมาย.....	112
● จากการประเมินผลการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ “Virtual Roman”	135
● บทบาทของครูสังคมศึกษาที่สอนวิชาประวัติศาสตร์ในฐานะ นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ในการสร้างนวัตกรรม การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์.....	137
● สรุปท้ายบท.....	138
● นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ : นวัตกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ “Virtual Roman”	140
● คู่มือการใช้ “Virtual Roman”	141
บทที่ 5	151
● บทนำ	152
● SWOT: ความหมาย	153
● หลักการสำคัญของ SWOT	154
● ประโยชน์ของการวิเคราะห์ SWOT	155
● องค์ประกอบของ SWOT.....	155
● การวิเคราะห์ครูสังคมศึกษาที่สอนวิชาประวัติศาสตร์ในฐานะ นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ในยุคดิจิทัลด้วยรูปแบบการวิเคราะห์ SWOT Analysis.....	157
● การวิเคราะห์ครูสังคมศึกษาที่สอนวิชาประวัติศาสตร์ในฐานะ นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ในยุคดิจิทัลด้วยรูปแบบผสมผสาน	160
● สรุปท้ายบท.....	171
รายการอ้างอิง.....	172
ประวัติผู้เขียน.....	184

บทที่ 1

สภาพและปัญหาของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษา

แนวคิดบทนี้เป็นการมองภาพรวมธรรมชาติของรายวิชาสังคมศึกษา สภาพของรายวิชาสังคมศึกษาในปัจจุบันและมองลงลึกถึงลักษณะเฉพาะของแต่ละสาระฯ ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สาระประวัติศาสตร์ ที่ครูสังคมศึกษาที่จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ขยายความวิเคราะห์เกี่ยวกับสภาพและปัญหาของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษา เนื่องจากผู้เขียนมีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษาให้กับนิสิตสาขาวิชามัธยมศึกษา เอกการสอนสังคมศึกษา สะท้อนสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษาที่จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษา และเข้าใจในสภาพและปัญหาของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษา แนวทางการแก้ปัญหาในองค์รวมของครูประจำการและมองไปในอนาคตในการเตรียมความพร้อมของครูก่อนประจำการด้วย

บทนำ

ศตวรรษที่ 21 เป็นโลกของเทคโนโลยีและนวัตกรรม เครื่องจักรและหุ่นยนต์ถูกนำเข้ามาใช้งานทดแทนแรงงานคน เพราะฉะนั้นเราควรมีทักษะบางอย่างที่เครื่องจักรหรือหุ่นยนต์ทำแทนไม่ได้ เช่น ทักษะการคิดแบบผู้เชี่ยวชาญและการสื่อสารที่ซับซ้อน ซึ่งจะมีโอกาสมากกว่าคนอื่น เพราะทักษะขั้นสูงเหล่านี้เครื่องจักรไม่สามารถทำแทนได้ และโลกในศตวรรษที่ 21 ถูกขนานนามว่าเป็น “โลกยุคดิจิทัล” (วลัยลักษณ์ คงพระจันทร์, 2562) เมื่อความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่าง

รวดเร็วในทุก ๆ ด้าน ด้านการศึกษาเช่นกันต้องปรับตัวและเปลี่ยนแปลงตนเองทั้งผู้สอนในฐานะผู้จัดการเรียนรู้และผู้เรียนในฐานะผู้เรียนรู้ ทั้งผู้สอนและผู้เรียนเป็นบุคลากรที่สำคัญในการร่วมมือกันในการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการจัดการเรียนรู้ การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีความจำเป็นต้องก้าวให้ทัน “โลกยุคดิจิทัล” ด้วยการเรียนรู้บูรณาการวิชาสังคมศึกษากับทักษะในศตวรรษที่ 21 ควบคู่กันไป

สังคมศึกษา:

ความหมายและสาระที่เกี่ยวข้อง

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาต้องตระหนักอยู่เสมอว่าผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 นี้ ครูจึงต้องออกแบบการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 (3R และ 7C)

(วิจารณ์ พานิช, 2555)

สังคมศึกษาในอดีตเป็นการท่องจำเนื้อหาในบทเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้มากที่สุด ผู้สอนใช้วิธีการสอนบรรยายในการจัดการเรียนรู้เป็นส่วนใหญ่ ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของวิชาสังคมศึกษา นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิมากมายให้ความหมายของสังคมศึกษาดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2545) ได้ให้ความหมายของสังคมศึกษาว่า คือการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาคนให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีคุณภาพ

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2546) ให้ความหมายสังคมศึกษา หมายถึง หมวดวิชาที่ประกอบด้วยวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง และศีลธรรม

โซครัตน์ จันทน์สุคนธ์ (2551) สังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีการบูรณาการเนื้อหาแบบสหวิทยาการอยู่แล้วโดยธรรมชาติ เนื่องจากมีเนื้อหาที่ครอบคลุมศาสตร์ใน

สาขาวิชาต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง อาทิ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เป็นต้น

ทัศนัย สุนทราลัย (2558) กล่าวว่า สังคมศึกษาเป็นวิชาที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต รวมถึงศาสนา ศิลธรรม และจริยธรรม วิชาสังคมศึกษาจึงช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไร และเข้าใจถึงการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย ตามกาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเองและเข้าใจผู้อื่น ยอมรับในความแตกต่าง มีคุณธรรม มีความอดทน อดกลั่น สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต มีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก อันเป็นเป้าหมายที่แท้จริงของการเรียนวิชาสังคมศึกษา

Preston (1960) ให้ความหมายว่า สังคมศึกษา หมายถึง เป็นส่วนหนึ่งของสังคมศึกษาที่เลือกเฟ้น และปรับปรุงใช้สอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เนื้อหาส่วนใหญ่ได้แก่ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ หน้าที่พลเมือง สังคมวิทยา มานุษยวิทยาและเศรษฐศาสตร์

Good (1973) สังคมศึกษา คือ ส่วนหนึ่งของสังคมศาสตร์ เฉพาะประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา และภูมิศาสตร์ ที่เห็นว่าเหมาะสมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาและได้ทำเป็นหลักสูตรบูรณาการและรายวิชา

ต่อมาการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้ความหมายของสังคมศึกษามีดังนี้

ความหมายของสังคมศึกษาตาม Encyclopeadia Universalis (2012) หมายถึง สังคมศาสตร์ซึ่งนำวิชาวิทยาศาสตร์มารวมกัน มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมและพฤติกรรมของมนุษย์ จึงเป็นการวิเคราะห์รวมปรากฏการณ์ทางสังคม รวมตลอดถึงการจัดระเบียบวินัยมนุษย์ที่มีชีวิตอยู่ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม ความคิดของสังคมครอบคลุมการกระทำของบุคคลหลายกลุ่มในสังคม

Grenier (2016) สังคมศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของสังคมศาสตร์เป็นลักษณะการกระจายตัวของโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงและการปรับปรุงข้อมูลยุคโลกาภิวัตน์ ไม่คำนึงถึงผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงของอารยธรรมในบริบทที่หลากหลาย

Moreau (2016) ได้ระบุว่า สังคมศึกษา หมายถึง ลักษณะทางสังคมที่ส่งผลต่อชีวิตและข้อจำกัด เชิงสัญลักษณ์หรืออุดมการณ์ที่มีผลต่อการกระทำของมนุษย์ ในแง่ของสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เป็นเงื่อนไขของการพิจารณาอย่างต่อเนื่องในแต่ละสังคม และก่อให้เกิดปัญหาในการดำรงชีวิตร่วมกัน ทำให้แต่ละสังคมสามารถเข้าใจกัน และเข้าใจถึงการตัดสินใจของกลุ่มชน

การสังเคราะห์และสรุปภาพรวมความหมายของสังคมศึกษาตามคำนิยามของกระทรวงศึกษาธิการ (2545), พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2546), โชครัตน์ จันทน์สุคนธ์ (2551), ทัศนัย สุนทรลักษ์ (2558), Preston (1960), Good (1973), Encyclopaedia Universalis (2012), Grenier (2016), Moreau (2016) ได้ให้ความหมายว่าเป็นวิชาที่มีชีวิต เป็นพลวัต และเป็นเรื่องใกล้ตัวเราทุกคน เพราะสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์ในปัจจุบัน การเรียนวิชาสังคมศึกษาไม่ใช่แค่การท่องจำเนื้อหา แต่ต้องสร้างสภาพสังคมและเกี่ยวกับมนุษย์ใน “ชีวิตประจำวัน” ให้ผู้เรียนได้มองเห็นธรรมชาติที่ปรากฏในแง่มุมต่าง ๆ ของสังคม อีกทั้งเป็นการศึกษาแบบบูรณาการของสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถของพลเมือง ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรในโรงเรียน หรือเป็นการศึกษาเพื่อสังคมอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยหลักการทางมานุษยวิทยา โบราณคดี เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ กฎหมาย รัฐศาสตร์ จิตวิทยา ศาสนา และสังคมวิทยา

**“ปัจจุบันรายวิชาสังคมศึกษา
ถูกจัดอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม”**

ซึ่งประกอบด้วย สารศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม สารประวัติศาสตร์ สารภูมิศาสตร์ และ สารเศรษฐศาสตร์ อีกทั้งกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมีความสำคัญเป็นหลักสูตรภาคบังคับ

ในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ

- กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
- กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
- กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา
- กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
- กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ
- กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์
- กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ซึ่งมีมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (2551) จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้มาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบเพราะ มาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่าต้องการอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา ที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551)

ประเด็นการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพคือ ต้องมีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เป็นสหวิทยาการอยู่แล้วกล่าวคือ การเรียนรู้แบบนี้คล้ายกับแบบคู่ขนาน ครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปต่างคนต่างสอนวิชาของตน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองเป็นส่วนใหญ่ มาวางแผนการสอนร่วมกันในการให้งานหรือโครงการที่มีหัวเรื่อง แนวคิดหรือความคิดรวบยอดและปัญหาเดียวกัน ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาสังคมศึกษา ครูต้องมีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อให้เกิดการจัดการเรียนรู้ที่เป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษา ครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการนำวิชาครูไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ มีวิธีสอนที่หลากหลายตลอดทั้งมีวิธีการและยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ต่าง ๆ โดยเฉพาะครูที่จัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาจำเป็นต้องมีการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมผู้เรียนให้มีความสามารถในด้านความรู้ ด้านทักษะ กระบวนการ และด้านคุณธรรม จริยธรรม และ ค่านิยม โดยจัดหาวิธีสอนที่หลากหลายมาใช้ในการเรียนการสอนสังคมศึกษา ซึ่งธรรมชาติของเนื้อหาวิชาสังคมศึกษานั้นมีความหลากหลายกว้างขวาง ครอบคลุมถึงแขนงวิชาต่าง ๆ (พระวีรศักดิ์ จันทวิไลและคณะ, 2018; เพ็ญพนา พ่วงแพ, 2557)

อย่างไรก็ตามในภาพรวมของแต่ละสาระฯ ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สามารถใช้วิธีการจัดการเรียนรู้บางประเภทร่วมกันได้ในที่นี้หมายถึงวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนไม่ว่าจะเป็นทักษะทางสังคม ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการตัดสินใจ การจัดการเรียนรู้ของแต่ละสาระฯ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการเรียนรู้ที่เฉพาะเจาะจง อาทิเช่น สาระศาสนา ศิลปธรรม จริยธรรมใช้กระบวนการค่านิยมและความศรัทธา นำหลักธรรม คำสอนของศาสนาที่ตนนับถือไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเอง สาระภูมิศาสตร์ใช้วิธีการทางภูมิศาสตร์ สาระประวัติศาสตร์มีวิธีการทางประวัติศาสตร์ สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำรงชีวิตใช้กระบวนการประชาธิปไตย สาระเศรษฐศาสตร์นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการผลิตและการบริโภคในชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษา

และการจัดกิจกรรมเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นสิ่งที่สำคัญที่ครูสังคมศึกษาไม่ควรมองข้าม รวมทั้งแต่ละสาระฯมีมาตรฐานการเรียนรู้กำกับไว้ชัดเจน เนื่องจากเป็นหลักสูตรอิงมาตรฐานที่เป็นคุณสมบัติเฉพาะของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (2551) ตัวอย่างเช่น สาระประวัติศาสตร์ มีมาตรฐานการเรียนรู้ 3 มาตรฐาน เป็นหลักการสำคัญของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ โดยมาตรฐานการเรียนรู้เขียนขมวดรวมเอาความรู้กระบวนการและเจตคติ/ค่านิยม ที่สำคัญ อันเป็นลักษณะเฉพาะของสาระประวัติศาสตร์เอาไว้ด้วยกัน ได้แก่

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรักความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554)

การจัดการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้เป็นทักษะที่ต้องมีกระบวนการ มีการเตรียมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้และ กระบวนการสอนที่ดีทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นรายวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นกลุ่มวิชาที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้การดำรงชีวิต อยู่ในสังคม และการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนสามารถนำเอาความรู้ความเข้าใจนั้นไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม สมดุล และยั่งยืน ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษา หรือที่ในปัจจุบันเรียกว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงต้องเป็นวิธีการเรียนรู้ที่จะช่วยสร้างเสริมเติมเต็มประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ใช้สติปัญญา ความรู้ ความคิด และ

ความสามารถต่าง ๆ อย่างเต็มที่ ตลอดจนต้องจัดให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ของตนเอง พัฒนาและขยายความคิดของตนเองจากความรู้ที่ได้เรียน

การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและเทคนิคการสอนมากมายโดยครูสังคมศึกษาที่จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ ตามอภิปธานศัพท์ของ “ผู้จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์” ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (2551) หมายถึง ผู้นำความรู้ทางประวัติศาสตร์มาพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ เจตคติและทักษะในการใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความจริงและความจริงแท้จะต้องศึกษาผลงานของนักประวัติศาสตร์และเลือกเนื้อหาประวัติศาสตร์ที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน โดยต้องเป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตรและสอดคล้องธรรมชาติของประวัติศาสตร์

ทั้งนี้ครูสังคมศึกษาที่จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับวัยผู้เรียนเพื่อที่การเรียนรู้ประวัติศาสตร์จะน่าสนใจและชวนให้น่าเรียนมากขึ้น แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้เปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้สอนที่เป็นผู้บรรยายหรือถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลืออำนวยความสะดวก (facilitator) และส่งเสริมสนับสนุนผู้เรียนโดยใช้วิธีการต่าง ๆ อย่างหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการสร้างสรรค์ความรู้และนำความรู้ไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดของอนงค์ศิริ วิชาลัย (2012) เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ทั้งด้านความรู้ ทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ส่วนการออกแบบการเรียนการสอน เทคนิคการสอนและวิธีจัดการเรียนการสอนต่าง ๆ มาจากพื้นฐานของแนวคิด ทฤษฎี แนวปฏิบัติจากการจัดการเรียนรู้โดยทั่วไป ซึ่งประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ได้

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสมรวมถึงการ

เชื่อมโยง ประยุกต์ใช้ การสืบสานวัฒนธรรม อารยธรรมอันดีงาม แบบอย่างและแบบแผนของบรรพบุรุษ เรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ให้ความหมายและความสำคัญสู่ความเป็นพลเมืองดีและ สิริวัฒนศิริพล (2555) ยังเสริมต่ออีกว่า การเรียนรู้อดีตเพื่อเข้าใจสภาพและปัญหาในปัจจุบันรวมทั้งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การสอนวิชาประวัติศาสตร์ นอกจากจะมุ่งเน้นความเป็นพลเมืองดี ความรักชาติ (patriotism) และความจงรักภักดีต่อชาติ (royalty) แล้วนั้น ประวัติศาสตร์ยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกฝนผู้เรียนให้ได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอดีต เพื่อนำมาเป็นวิถีทางการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะการนำเอาข้อมูลเหล่านั้นมาเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ เหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกัน วิชาประวัติศาสตร์จึงมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อเยาวชน เพื่อให้เยาวชนเหล่านั้นเข้าใจสภาพสังคมได้ดีขึ้น การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ให้ลึกซึ้งและสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้ต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เป็นสำคัญและส่วนหนึ่งที่สะท้อนหรือตกผลึกจากกระบวนการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ คือ ความภาคภูมิใจในชาติมีใช้ความคลั่งในชาตินิยม และที่มาของคำถามว่า ทำไมเราต้องเรียนรู้ประวัติศาสตร์อาจเกิดขึ้นได้กับทุกคนที่ปรารถนาจะได้คำตอบ

ทำไมต้องเรียนรู้ประวัติศาสตร์

สาระประวัติศาสตร์เป็นสาระหนึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก รวมตลอดถึงภาพรวมของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไร ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

ทั้งนี้ครูสังคมศึกษาที่จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ หมายถึง ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่จัดการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์ นอกจากครูสังคมศึกษาที่จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ที่มีส่วนสำคัญในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แล้ว มีคนตั้งคำถามมากมายว่าเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไปทำไม ประวัติศาสตร์มีความสำคัญมีความสำคัญอย่างไร